

جامعه‌شناسی آموزش و پرورش

(ویراست هفتم)

www.ketab.ir

تألیف

دکتر علی علاقه بند

سرشناسه: علاقه‌بند، علی، ۱۳۲۱-
 عنوان و نام پدیدآور: جامعه‌شناسی آموزش و پرورش / تألیف علی‌علاقه‌بند
 وضعیت ویراست: ویراست هفتم
 مشخصات نشر: تهران: روان، ۱۴۰۳
 مشخصات ظاهری: چهارده، ۲۲۶ ص.
 شابک: 978-964-8345-99-5
 وضعیت فهرست‌نویسی: فیبا
 یادداشت: کتاب حاضر در سالهای مختلف توسط ناشران متفاوت منتشر شده است.
 موضوع: جامعه‌شناسی تربیتی
 رده‌بندی کنگره: ۱۳۹۴ ج ۲ ع ۷۶ / LC ۱۹۱
 رده‌بندی دیویی: ۳۰۶/۴۳
 شماره کتابشناسی ملی: ۳۹۱۱۲۳۷

بیا بید به حقوق دیگران احترام بگذاریم

مخاطب عزیز، خواننده گرامی، این کتاب حاصل دسترنج چندین ساله مترجم و ناشر است. تکثیر آن به هر شکل و میزانی، رونق‌بخش ناشر و مؤلف، و فروش آن کاری نادرست، غیرقانونی، و غیرشرعی است. پیامد این عمل ناصواب موجب بی‌اعتمادی در فضای نشر و فروش کتاب می‌شود و می‌تواند زمینه‌ساز محیطی نامناسب جهت بی‌ارزش کردن زحمات دست‌اندرکاران فعالیت‌های فرهنگی و اقتصادی در جامعه شود که نهایتاً به زیان خود شما و فرزندان‌تان خواهد شد.

سایت
www.ravabook.ir

پست الکترونیکی
ravan_shams@yahoo.com

- جامعه‌شناسی آموزش و پرورش (ویراست هفتم)
- تألیف: دکتر علی‌علاقه‌بند
- ناشر: نشر روان
- نوبت چاپ: هفتاد و یکم، آذر ۱۴۰۳
- تیراژ: ۲۰۰ جلد
- لیوگرافی: طیف‌نگار چاپ: شاهین صحافی: چاوش
- تعداد صفحات: ۲۴۰

ISBN : 978-964-8345-99-5

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۸۳۴۵-۹۹-۵

مرکز پخش: تهران - خیابان زرتشت غربی، بین خیابان علیزاده و شیخلر، پلاک ۶۳
 تلفن: ۸۸۹۷۳۳۵۸ - ۹ ۸۸۹۶۷۷۰۴ ۸۸۹۶۵۲۲۸ ۸۸۹۶۲۷۰۷ تلفکس:

شهرستان

پیشگفتار.....	سیزده
اهداف و طرح کتاب.....	چهارده

فصل اول : جامعه و آموزش و پرورش ۱

آموزش و پرورش در جامعه ابتدایی.....	۲
پیدایی آموزش و پرورش رسمی.....	۲
مراسم پاگشایی در تمام آرزش و پرورش رسمی.....	۴
تأثیر پیدایی و تکامل خط نوشتار ب آموزش و پرورش.....	۵
مفهوم آموزش و پرورش در جامعه جدید.....	۷
آموزش و پرورش در محیط اجتماعی.....	۹
آموزش و پرورش پیش از مدرسه.....	۹
آموزش و پرورش دوران مدرسه.....	۹
انواع تجربه‌های آموزشی و پرورشی در زندگی اجتماعی.....	۱۰

فصل دوم : جامعه‌شناسی و آموزش و پرورش ۱۵

محتوا و روش جامعه‌شناسی.....	۱۶
جامعه‌شناسی آموزش و پرورش.....	۱۷
اصول جامعه‌شناسی آموزش و پرورش.....	۲۱
ضرورت آموزش جامعه‌شناسی آموزش و پرورش.....	۲۲

فصل سوم : نهاد آموزش و پرورش ۲۵

مفهوم و ساختار نهاد.....	۲۷
ویزگیهای نهادهای اجتماعی.....	۲۹
کارکردها.....	۲۹

کارگزار (واکنشگر).....	۲۹
روابط متقابل با سایر نهادها	۳۰
ساختار.....	۳۱
قواعد و مقررات رفتاری.....	۳۲
منزلت اجتماعی.....	۳۳
مقاومت در برابر تغییر.....	۳۴
تحلیل نهادی.....	۳۴
تحلیل نهادی آموزش و پرورش.....	۳۶
نظام آموزش و پرورش ایران.....	۳۷
منزلت نهاد آموزش و پرورش.....	۴۶

فصل چهارم: آموزش و پرورش در آرای پیشگامان جامعه‌شناسی — ۴۹

آموزش و پرورش در جامعه‌شناسی دورکیم.....	۵۳
آموزش و پرورش در جامعه‌شناسی ماکس وبر.....	۶۴
آموزش و پرورش از دیدگاه ما نایم.....	۶۹

فصل پنجم: رویکردهای نظری در جامعه‌شناسی آموزش و پرورش — ۷۳

کارکردگرایی (نظریه توافق).....	۷۴
نظریه‌های تضاد.....	۷۸
تعامل‌گرایی.....	۸۱
نظریه انتقادی.....	۸۶
رویکرد سیستمی به جامعه‌شناسی آموزش و پرورش.....	۹۰
اهمیت فرایندها و ساختار در تحلیل سیستمی.....	۹۸

فصل ششم: نظریه‌های آموزش و پرورش آموزشگاهی — ۱۰۱

الگوهای زبان و پیشرفت تحصیلی.....	۱۰۱
فرهنگ منزلت.....	۱۰۴
بازتولید فرهنگی.....	۱۰۵
نظریه تطابق.....	۱۰۵
مدرسه‌زدایی از جامعه.....	۱۰۷

۱۱۱	برنامه درسی پنهان
۱۱۴	آموزش و پرورش و بازتولید فرهنگی

فصل هفتم: هدفها و کارکردهای آموزش و پرورش رسمی ————— ۱۱۵

۱۱۵	هدفهای آموزش و پرورش
۱۱۷	کارکردهای آموزش و پرورش
۱۱۸	کارکردهای آشکار
۱۱۸	انتقال دانش
۱۱۸	انتقال فرهنگ
۱۲۰	جامعه‌پذیری
۱۲۱	گزینش و تقسیم
۱۲۱	نظارت اجتماعی
۱۲۲	یگانگی اجتماعی
۱۲۳	نوآوری و تغییر
۱۲۴	پرورش و رشد شخصی
۱۲۴	کارکرد سرمایه‌گذاری
۱۲۶	پرورش سیاسی
۱۲۸	کارکردهای پنهان

فصل هشتم: جامعه‌پذیری ————— ۱۳۱

۱۳۲	تعریف جامعه‌پذیری
۱۳۳	هدفهای جامعه‌پذیری
۱۳۶	فرهنگ، جامعه‌پذیری و شخصیت
۱۳۹	عوامل رشد شخصیت
۱۴۴	نظریه‌های پیدایی و رشد «خوداجتماعی»
۱۴۴	خودآیینی
۱۴۶	دیگری به طور اعم (دگر عام)
۱۵۱	سایر نظریه‌های جامعه‌پذیری
۱۵۲	جامعه‌پذیری از راه نقشهای اجتماعی
۱۵۶	جامعه‌پذیری و کنترل اجتماعی

فصل نهم: پرورش سیاسی ۱۶۱

تعریف پرورش سیاسی	۱۶۳
مطالعات پرورش سیاسی	۱۶۵
نظام سیاسی	۱۶۶
نقش آموزش و پرورش در نظم سیاسی	۱۷۰
کارکردهای سیاسی آموزش و پرورش	۱۷۲
تأثیر نظام سیاسی بر آموزش و پرورش	۱۷۵
مرور یافته‌های چند تحقیق	۱۷۷

فصل دهم: آموزش و پرورش و قشربندی اجتماعی ۱۸۱

تعریف قشربندی اجتماعی	۱۸۲
عوامل تعیین‌کننده طبقه اجتماعی	۱۸۳
تبیین قشربندی اجتماعی	۱۸۵
آموزش و پرورش و تحرک اجتماعی	۱۸۹

فصل یازدهم: آموزش و پرورش و تغییر اجتماعی ۱۹۳

تغییر اجتماعی	۱۹۳
فرایندهای تغییر	۱۹۴
عوامل تغییر اجتماعی	۱۹۶
محیط طبیعی	۱۹۶
تغییرات جمعیتی	۱۹۷
روابط میان جامعه‌ها	۱۹۷
ساختار جامعه و فرهنگ	۱۹۷
نگرشها و ارزشها	۱۹۸
احساس نیاز به تغییر	۱۹۸
اساس فرهنگی	۱۹۸
تغییر اجتماعی و پس‌افتادگی فرهنگی	۱۹۹
نقش آموزش و پرورش در تغییر اجتماعی	۱۹۹
آموزش و پرورش و توسعه اجتماعی	۲۰۳

فصل دوازدهم: تحول جامعه‌شناسی آموزش و پرورش ————— ۲۰۷

جامعه‌شناسی تربیتی ۲۰۸

مباحث عمده جامعه‌شناسی تربیتی ۲۰۹

جامعه‌شناسی آموزش و پرورش ۲۱۲

مباحث جامعه‌شناسی آموزش و پرورش ۲۱۴

کتابنامه ۲۱۷

الف: فارسی ۲۱۷

ب: انگلیسی ۲۱۷

واژه‌نامه ۲۲۱

انگلیسی - فارسی ۲۲۱

پیشگفتار

در برنامه‌های آموزشی دانشگاه‌های ایران، جامعه‌شناسی آموزش و پرورش از اهمیت و اعتبار چندانی برخوردار نیست. دلایل چندی، مثل شمار اندک واحدهای این درس، شیوهٔ ارائه و تدریس آن، و کم شمار بودن کتابها، رساله‌ها، تحقیقات و مقالات موجود در این زمینه، بر این واقعیت گواهی می‌دهند. در رشته علوم اجتماعی فقط دو واحد اختیاری به این درس اختصاص یافته است. در برنامه آموزشی دوره کارشناسی علوم تربیتی، ۲ یا ۳ واحد جامعه‌شناسی آموزش و پرورش به عنوان درس اصلی تدریس می‌شود، و در دوره‌های کارشناسی ارشد علوم تربیتی، جای آن کاملاً خالی است. بنابراین، انتظار نمی‌رود در آینده نزدیک، شاهد پیشرفتی در این رشته باشیم. قریب به یک قرن از زمانی که، و. کیم، جامعه‌شناس فرانسوی، ضرورت مطالعات جامعه‌شناختی در آموزش و پرورش را مطرح ساخت، سپری شده و در این مدت، جامعه‌شناسی آموزش و پرورش به یک شاخه تخصصی در رشته جامعه‌شناسی مبدل شده است. هر ساله، صدها کتاب و مقاله پژوهشی در این زمینه، از سوی جامعه‌شناسان، در کشورهای مختلف چاپ و منتشر می‌شود. به علاوه، نظامهای آموزش و پرورش با درک اهمیت تحقیقات جامعه‌شناختی در آموزش و پرورش، بودجه‌های هنگفتی به این منظور اختصاص می‌دهند تا از یافته‌ها و نتایج حاصله، در زمینه سیاست‌گذاریها، برنامه‌ریزیها و تصمیم‌گیریهای آموزشی استفاده کنند. به مرور آشکار شده که بدون کمک جامعه‌شناسان، فهم آموزش و پرورش و مسایل گوناگون آن، ناقص و نارساست. برنامه‌ریزان و متخصصان آموزش و پرورش، در چند دهه اخیر، برای درک بهتر مسایل آموزش و پرورش و حل آنها، به ویژه در سطح مدرسه، در جوار دانش روان‌شناسی تربیتی، از یافته‌های جامعه‌شناسی آموزش و پرورش نیز استفاده کرده‌اند. نیاز به مطالعات جامعه‌شناختی در آموزش و پرورش کشور ما، به شدت محسوس است. در این زمینه، همکاری مشترک جامعه‌شناسان و متخصصان آموزش و پرورش می‌تواند راه را برای پژوهندگان آینده هموار سازد. به موازات آن، ترغیب دانشجویان دوره‌های کارشناسی ارشد و دکترای جامعه‌شناسی، به پژوهش در مسایل تعلیم و تربیت

کشور، گام مهمی در جهت ایجاد پشتوانه علمی برای جامعه‌شناسی آموزش و پرورش ایران محسوب خواهد شد.

اهداف و طرح کتاب

این کتاب، برای تدریس در دوره کارشناسی علوم تربیتی تألیف شده است. در برنامه‌های آموزشی رشته‌های مختلف این دوره، درسی به نام جامعه‌شناسی آموزش و پرورش پیش‌بینی شده که امیدوار است مطالب کتاب، بتواند در تدریس آن مفید واقع شود.

هدف اصلی از تألیف کتاب، آشناسازی دانشجویان با مفاهیم و مباحث کلی جامعه‌شناسی آموزش و پرورش، و رویکردهای نظری جامعه‌شناسی به آموزش و پرورش است. سعی مؤلف بر آن بوده که مطالب کتاب، با تکیه بر مفاهیم و اصول جامعه‌شناسی نوشته شود و انتظار دارد که مطالعه آن دانشجویان را از لحاظ شناخت زمینه اجتماعی آموزش و پرورش، تفکر درباره آن و درک اهمیت نگرش جامعه‌شناختی به آموزش و پرورش مدد رساند.

در ویراست هفتم، سازماندهی مطالب کتاب بسیار تغییر کرده و فصول جدیدی بدان افزوده شده است. فصلهای یکم تا دوم به مطالعه رابطه آموزش و پرورش و جامعه، و آموزش و پرورش و جامعه‌شناسی پرداخته است. مفاهیم و تعاریف مقدماتی را ارائه می‌دهند؛ در فصل سوم، نهاد آموزش و پرورش به تفصیل مورد بررسی قرار می‌گیرد؛ فصل چهارم به آموزش و پرورش در آرای پیشگامان جامعه‌شناسی می‌پردازد؛ فصلهای پنجم و ششم به شرح نظریه‌های کلاسیک و جدید جامعه‌شناسی و رویکرد آنها به آموزش و پرورش اختصاص دارند؛ فصل هفتم، هدفها و کارکردهای آشکار و نهان آموزش و پرورش رسمی را به اختصار مرور می‌کند؛ در فصول هشتم تا یازدهم، کارکردهای مهم جامعه‌پذیری، پرورش سیاسی، رابطه آموزش و پرورش با قشر بندی و تحرک اجتماعی، و تغییر اجتماعی مورد مطالعه قرار می‌گیرند؛ و فصل آخر کتاب به مطالعه سیر تحول جامعه‌شناسی آموزش و پرورش اختصاص دارد.

مطالعه کتاب مستلزم آشنایی با مفاهیم و اندیشه‌های تربیتی و جامعه‌شناختی است. از این رو، انتظار می‌رود که دانشجویان قبل از این درس، دروس اساسی رشته خود، از جمله جامعه‌شناسی عمومی را گذرانده باشند.

علی علاقه‌بند

بهار ۱۳۹۴